

Posudek o disertační práci:+

Jakub Smrčka

České reformní proudy 14. století a *devotio moderna*

Thema, které si zvolil Mgr. Jakub Smrčka pro svou disertační práci, není nové a v posledních desetiletích se mu věnovalo několik významných znalců. Podnět k takovému zájmu vzešel z knihy Eduarda Wintera *Frühhumanismus: seine Entwicklung in Böhmen...* z roku 1964, který spolu s pojetím raného humanismu razil i přesvědčení o přímé souvislosti nizozemského hnutí, obecně nazývaného *devotio moderna*, s českými předhusitskými duchovními směry. Winterovy these si získaly některé zastánce, ale také vyvolaly různé námitky a nesouhlas.

Nelze ovšem přehlédnout, že vztah českých reformních idejí ve 14. století k nizozemskému hnutí nebyl dříve zájmem historiků nebo teologů, že tato otázka byla nastolena vlastně až v době nedávné a že ji nelze pokládat již za uspokojivě vyřešenou. Autor disertace se proto pokusil o souhrnné hodnocení hlavních názorů, o zjištění sporných stanovisek a o své vlastní řešení.

Jako uvedení do složitostí komplexu problémů, které jsou spojeny s jeho námětem, zvolil informativní výklad o pojmu *devotio moderna* a o hlavních představitelích veškerého hnutí, mezi nimiž zaujímá přední místo Geert Grote, u kterého je navíc třeba ještě se vyrovnat s otázkou, zda skutečně byl a studoval v Praze, jak se často v literatuře tvrdilo. Na tuto kapitolu navazuje v knize delší výklad o duchovních proudech v Čechách, které jsou jednotlivě podle svých představitelů nebo vazeb na mezinárodní duchovní směry představovány a ve své ideové náplni charakterizovány. Čtenář má možnost sledovat cesty reformy církve, jejíž potřeba byla u většiny vážných osobností uznávána, zkoumání se děje na pozadí vznikající krize, sporů mezi řády, kdy zejména žebravé řády ve městech nejsou pro některé reformní směry přijatelné, i na pozadí jiných jevů ať již duchovních, jako bylo založení university, upevnění církevní správy nebo naproti tomu niterný růst spirituality a prohloubení individuální víry u hlavních osobností doby. Nikde není podceněno úsilí vysokých církevních představitelů,

zvláště biskupa Jana z Dražic a arcibiskupa Arnošta z Pardubic, o zdokonalení života věřících a o prohloubení jejich víry a o čistotu mravů.

Tím si autor připravil cestu k probrání všech hlavních reformních konceptů, jak se projeví v české společnosti ve 14. století a věnoval jim podrobnou pozornost, ať již šlo o vliv literárního díla (*Malogranatum*), ohlas působení augustiniánského kláštera v Roudnici, o vážená díla kazatelská se značným vlivem ve veřejnosti (Waldhauser, Milíč), o dílo vážné vědy (Matěj z Janova) nebo o spisovatele, který se národním jazykem přiblížil širším lidovým vrstvám (Tomáš Štítý). Z autorových úvah vyplývá, že sice všechny tyto směry spojovala snaha prospět rozvoji církevního a především vnitřního náboženského života, ale nešlo o jednolitě hnutí, které ve svých směrech vykazovalo svébytné znaky.

Závažnou částí knihy je poměrně zevrubný přehled názorů historiků a teologů, kteří se vyrovnávali s hlavní otázkou relace tohoto českého duchovního vzepětí s principy nizozemského hnutí a pátrali po společných předpokladech v obou zpřízněných ideových směrech, případně vyslovili skeptické názory o jejich duchovní blízkosti. Defiluje před námi podrobně reprodukováný výběr spisů, které podaly mínění autorů o hlavní otázce, tj. vztahu českých nebo na české půdě působících osobností k obsahu a dosahu vlivu nizozemské *devotio*. Je to ovšem ta část Smrčková spisu, která vykazuje poměrně málo jeho vlastní invence.

V závěrečném shrnutí autor dospěl k některým hodnocením, která mu vyplynula z konfrontace názorů literatury. Nedal se svést k následování těch, kdo tvrdili příliš zjevnou návaznost obou duchovních center, viděl kromě ideové blízkosti i značné rozdíly, zvláště v české hluboké úctě k častému přijímání svátosti oltářní, nepřijal nekriticky tvrzení o pražském studiu Geerta Grota a s opatrnou kritikou přijal Wintrovu představu o raném humanismu v Čechách. V jedné věci je však třeba položit otázku: je správné a přiměřené používat pro í české reformní hnutí 14. století označení *devotio moderna*? Autor nakonec se rozhodl užívat tohoto pojmu ve smyslu *devotio moderna bohemica*, čímž rozlišuje české myšlenkové prostředí jako svébytné, ale přece jen zůstává, jako je tomu vždy v podobných případech, přenesení pojmu původně určeného pro jiný okruh myšlenkový a zeměpisný do jiné oblasti značně nejisté a neobvyklé. Až na výjimky bude i nadále pojem spojován s myšlenkovým okruhem a hnutím nizozemským. Sám výraz *devotus* často užívaný, má mohem pestřejší významy než je v knize probíráno.

Jedna nejistota napadá čtenáře již při čtení práce. Autor převážnou většinou se spoléhá na vědecké práce nové doby a jen v omezené míře sahá k pramenným textům. Odkazy na prameny většinou přejímá jen z odborné literatury, i když by

přímé studium textů jistě bylo obohatilo jeho vývody o nové nebo přesnější citáty. Je však třeba nalézt omluvu v tom, že pracoval na menším městě, které, třebaže je známo svým kulturním životem a zájmem o historické bádání, přece jen postrádá rozsáhlou vědeckou knihovnu, kterou by autor byl potřeboval. Tento nedostatek se projevuje také tím, že autorovi unikla některá díla, jež by ho byla vedla k dalším úvahám. Např. nemohl již zjistit, že Iohannes Klenkok vůbec v Praze nepobýval (Ch. Ocker, Johannes Klenkok: A Friar's Life, c. 1310 – 1374, Philadelphia 1993). Pro pokračování v práci se naléhavě doporučuje užít vynikající knihy, blízké svým obsahem i časovým zařazením autorovu dílu: Olivier Marin, L'archevêque, le maître et le dévot, Genèses du mouvement réformateur pragois. Années 1360 – 1419, Paris 2005, ve které by mohl najít paralely ke svým vývodům o Malogranatu, k Waldhauserovi, k Milíči z Kroměříže a zejména podrobný výklad o denním přijímání svátosti. Navíc je právě u této práce pozoruhodné, že její autor se téměř nezmiňuje o nějakém vztahu k *devotio moderna*.

Jedné výtky nelze autora ušetřit. Pozornější korektura by byla odstranila příliš mnoho ortografických chyb, které při četbě ruší.

K tomuto posudku připojuji na zvláštním listu pro autora ještě některá drobná upozornění na některé drobné nedostatky, které vůbec nejsou směrodatné pro hodnocení díla, ale možná mu pomohou při další jeho přípravě pro tisk.

Celkový úsudek o přeložené disertační práci, byť v ní byly shledány některé nedostatky, které však neohrožují příznivé posouzení, vyznívá v závěr, že tu před námi leží slibná práce mladého vědce, kterého by bylo třeba získat pro příští vážnou vědeckou práci. Uvážíme-li, že pracoval v méně příznivých podmínkách než v jakých studují ti, kdo mají k dispozici velké odborné knihovny, nelze upřít jeho snaze plné uznání.

Lze uzavřít konstatováním, že předloženou práci Mgr. Jakuba Smrčky: *České reformní proudy 14. století a devotio moderna* lze doporučit, aby byla přijata jako podklad pro řízení o udělení hodnosti doktora teologie.

J. M. J.